

En toch is er hoop!

Ethische dilemma's en hoopvolle perspectieven voor duurzame veehouderij

Beelden vanuit de kosmos die een blik op de aarde werpen roepen een diepe, haast religieuze beleving van schoonheid op en tegelijkertijd van kwetsbaarheid. Te beseffen hoe kwetsbaar de aarde is, heeft gevolgen op allerlei gebieden, ook voor ons persoonlijke handelen. Hoe kan een mens omgaan met de ethische dilemma's ten aanzien van duurzame landbouw en diervriendelijke veehouderij, en zijn er hoopvolle perspectieven?

Verantwoord kiezen

In de supermarkt heb je veel keuzemogelijkheden tussen soorten eieren, met elk een eigen naam: 4 granen-ei, Omega 3-ei, mais-ei, scharreleieren, vrije uitloopeieren, biologische eieren en rondeleieren. Hoe kom je dan als consument tot een verantwoorde keuze en waar let je op? Bij scharreleieren denken veel mensen meteen aan kippen die volop de ruimte hebben om lekker buiten te scharrelen. Niets is minder waar, want deze kippen komen niet buiten, leven in grote stallen met 9 kippen per m² en de uiteinden van hun snavels worden geknipt of

'De ethische vraag bij het doen van inkopen is welke factoren je wel en niet meeneemt in je afwegingen en welke waarde(n) je er aan toekent'

gebrand, omdat ze elkaar anders door ruimtegebrek verwonden. Rondeleieren zijn veel diervriendelijker, omdat de stal is aangepast aan de dierlijke behoefte van de kip. Er is een nachtverblijf, een dagverblijf en een buitenuitloop waar ze kunnen scharrelen of een zandbad nemen. Doordat er meer ruimte is hoeven de snavels niet te worden gebrand.

Maar hoe zit het met de milieubelasting van hun voer, is dat lokaal geproduceerd of komt het uit Zuid-Amerika waar voor de verbouw van voedsel voor ons vee tropisch regenwoud wordt gekapt? Geïmporteerd voer zorgt voor een verstoring van de nutriëntenkringlopen en voor een mestoverschot in Nederland. Wil je daar als consument bij de aankoop van je producten ook rekening mee houden? Wat te denken over de werkomstandigheden en landrechten van de boeren in die landen en het gebruik van genetisch gemodificeerd zaaizaad. Ga je daar ook rekening mee houden? Hoe langer ik erover nadenk, hoe ingewikkelder het

wordt. De ethische vraag in deze is welke factoren je wel en niet meeneemt in je afwegingen en hoe zwaar je elk van die waarden laat wegen. Verantwoord boodschappen doen is niet zo gemakkelijk als het lijkt. Als consument ben ik in een wereldomspannend systeem gekluisterd dat in de diepste zin van het woord 'vuile handen' oplevert. Soms maakt het mij mismoedig, maar gelijktijdig roept het ook een sterke innerlijke kracht op: tegen de stroom in zoeken naar alternatieven. Met elke Euro aan boodschappen bepaal je hoe de wereld om je heen eruit ziet!

Jules van der Veldt:

In alles dreigt het economisch belang vóór te gaan.

In alles lijkt machteloosheid en verontschuldiging het antwoord te blijven.

Besef dat uzelf deze kering kunt stoppen, daar waar u van zich laat horen.

Spreek in oprechte taal en verbijstering.

Spreek vanuit uw hart, opdat u rakende wordt tot de ander.

Keurmerken

Er zijn keurmerken die ons enigszins op weg helpen, maar door een wildgroei zie je ook daar door de bomen het bos niet meer. Wat zegt het logo van een bloemetje of een eekhoortje? Veel keurmerken worden door de voedingsindustrie toegekend op basis van zelf opgestelde milieu- of kwaliteitseisen. Ook bij

streekeigen producten zie je dat. Populaire termen als duurzaam, diervriendelijk en biologisch worden op allerlei wijzen uitgehold en scheppen steeds vaker verwarring. De Dierenbescherming heeft een 'Beter Leven Keurmerk' met sterren, dat veel inzichtelijk maakt, maar waar zelfs de hoogste ster geen garantie is voor diervriendelijkheid. Het is eerder een stimuleringswijze voor veehouders om eerste stappen richting meer duurzaamheid te zetten. Op zich een fantastisch initiatief, maar ook een ethisch dilemma. Wanneer geef je welke ster aan een productiewijze en op basis van welke waarden? Een mooie stimulans om boeren over de streep te trekken, maar zelfs bij vier sterren wordt aan een flink aantal dierenrechten niet voldaan. BD-producten met het Demeter-keurmerk zijn overwegend het meest duurzaam.

Geleidelijk schuivende ethische schaal

Producenten staan ook regelmatig voor keuzes. Mijn vader had een klein gemengd bedrijf met ongeveer 10 koeien, 50 kippen en een aantal zeugen. Het bedrijf was te klein voor een volwaardig inkomen en mijn vader moest kiezen tussen stoppen of intensiveren, een megadilemma. Omdat er weinig grond was investeerde hij op advies van de landbouwvoorlichtingsdienst in een varkensstal. Een volgende concessie, want zijn hart lag bij de koeien. Aanvankelijk liepen de zeugen buiten in de wei en konden ze genieten van modderbaden. De biggen liepen in de

nieuwe stal rond in het stro. Door gebrek aan voldoende uitloop- en speelruimte ontstond het probleem van staartbijten. Dat werd 'opgelost' door de staartuiteinden af te knippen. Ter betaling van de rente en aflossing van de lening bij de bank moesten meer varkens worden gehouden en werd er een nieuwe stal bijgebouwd. Het uitmesten van de stallen was handmatig niet meer te doen en daardoor werd de vloer met stro vervangen door roostervloeren waar de mest vanzelf doorheen werd getrapt. Klauwproblemen waren het gevolg en drijfmestoverschotten werden 'gedumpt' op maisland. Het economische rendement kwam steeds meer op de voorgrond te staan. De groeiconversie werd bevorderd door minder beweging, dus meer dieren in eenzelfde hok, dichter op elkaar gepakt. Dat leidde vervolgens tot extra gezondheidsproblemen, o.a. longproblemen door hogere ammoniakconcentratie. Dierenartsen wisten raad, waarbij het gebruik van antibiotica niet werd geschuwd. Veelvuldig gebruik daarvan leidde tot resistente bacteriën, een probleem dat zich

ondertussen ook in ziekenhuizen voordoet. Mijn vader werd ten aanzien van de bedrijfsvoering meegezogen in een systeem waarbij ethische grenzen steeds werden verlegd.

Marieke de Vrij:

Dieren reageren op wat hen overkomt, maar hebben geen strijdbaarheid. Hierdoor lijden dieren aan onze omgang met hen. Natuurlijk hebben dieren een herstelpotentieel, maar we gaan nu over de maat van het herstelpotentieel heen.

'Dieren reageren op wat hen overkomt, maar hebben geen strijdbaarheid. Hierdoor lijden dieren aan de omgang met hen'

Dansen met gehoornde dames

Vorig jaar werd ik diep geraakt door de film 'Dansen met gehoornde dames', een documentaire over het veranderingsproces van een boerengezin dat tot het besef komt dat het anders moet, op en meer natuurlijke wijze. Hun weerstand tegen het gebruik van antibiotica en inenting deed hen 10 jaar geleden besluiten om daarmee te stoppen en het roer rigoureuus om te gooien. Ze konden niet inschatten wat de gevolgen waren, maar hadden het lef om in het diepe te springen. Al snel volgde de ene tegenslag na de andere. Het was hartverscheurend om te zien dat koeien ziek werden en kalfjes dood werden geboren. Je zag hun twijfel toeslaan, maar vanuit een dieper vertrouwen werden angsten weggeslikt en tegenslagen als motivatie voor nieuwe uitdagingen gezien. Het was duidelijk dat het hele bedrijfssysteem uit balans was, de dieren zelf, maar ook het weiland dat geen kruiden kende en grond zonder bodemleven.

Door natuurlijke kruidenpreparaten verbeterde de gezondheid van het vee, door het gebruik van stalmest kwam het bodemleven weer op gang en door het inzaaien van de weilanden met kruidenrijke grasmengsels ontstond er weer een uitgebalanceerd dieet voor de koeien.

Marieke zegt hierover:

Universele waarheid kan nooit aangegrepen worden om door derden te ontkennen. Je kunt vanuit een open hart vrijgeven wat je werkelijk ervaart en het zo doen dat het publiekelijk zichtbaar is. Hoe ruimer het publiek is dat daarnaar kijkt en hoe authentieker wordt gedeeld vanuit wezenlijke beleving, hoe meer aanhang je gaat krijgen.

Ethische dilemma's werden ingeruild voor duurzame idealen en kunnen wel degelijk tot een uitstekend economisch model leiden.

Door:

Wim van Oort

Wim van Oort is Ambassadeur Dierenwelzijn van Stichting De Vrije Mare (www.dierenperspectief.nl)

